
Andrej Vovko

**Člani Družbe sv. Mohorja in Slovenske Matice ter odborniki
podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda v Gradcu in na Dunaju
do leta 1900**

V časih zaostrenih narodnostnih bojev ob koncu habsburške monarhije so nekatera slovenska društva oziroma organizacije opravljale zelo pomembno kulturno in narodno-obrambno dejavnost. Tokrat je naše zanimanje posvečeno najstarejšima slovenskima (poljudno)znanstvenima in kulturno-vzgojnima založbama Družbi sv. Mohorja in Slovenski matici in najstarejši useslovenski šolski narodnoobrambni zasebni organizaciji Družbi sv. Cirila in Metoda, to pa v zelo posebnem okolju dveh najpomembnejših upravnih, kulturnih in šolskih središč monarhije: Gradca in Dunaja. V prispevku so s številčnimi podatki, imeni in priimkih ter nekaterimi elementi analize predstavljeni člani obeh založb do leta 1900, ter v istem obdobju tudi številčno člani podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda v Gradcu, z imeni in priimki pa še odborniki omenjenih podružnic. Posebej so predstavljeni gibanje članov po letih, poklicna sestava in najodličnejši člani vseh treh organizacij v omenjenih mestih, s posebnim poudarkom na tistih, ki so bili člani več kot ene organizacije.

In the period of fierce national struggle toward the end of the rule of the Habsburg dynasty certain Slovene societies and organizations performed important cultural functions and fostered Slovene national awareness. The article focuses on the oldest Slovene (popular) scientific and educational publishing houses, Družba sv. Mohorja (St. Mohor's Association) and Slovenska Matica, and on the oldest Slovene privately owned educational organization that fought for national independence, Družba sv. Cirila in Metoda (St. Cyril and Methodius Society); all of them in a very specific environment of two most prominent administrative, cultural and educational centers of the Austria-Hungary: Graz and Vienna. The author examines the membership of St. Mohor's Association, of Slovenska Matica and the committee members of St. Cyril and Methodius Society auxiliaries in the period between 1860's and 1900. He analyzes professional structure of their members and discusses the most prominent members of each society, and especially the ones who were members of more than one.

Splošno znano je dejstvo, da so se v drugi polovici 19. stoletja v habsburški monarhiji zelo zaostriale narodnostne razmere. K temu sta prispevala dva temeljna, med seboj tesno povezana dejavnika: krepitev napadalnega nacionalizma predvsem politično in gospodarsko prevladujočega prebivalstva nemške, madžarske in v ožjem geografskem obsegu tudi italijanske narodnosti ter izrazito stopnjevanje nacionalnega preporoda do takrat politično in drugače podrejenih, pretežno slovanskih narodov v monarhiji. Med slednje so zelo izrazito sodili tudi Slovenci.

V zaostrenih narodnih spopadih na slovenskem ozemlju so imele na slovenski strani zelo pomembno vlogo nekatere narodnoprubudne in narodnoobrambne organizacije, ki so prispevale odločilni delež h krepitvi slovenske narodne (samo)zavesti. Naše zanimanje je tokrat posvečeno trem, nedvomno najvidnejšim med njimi: najstarejšima narodnima založbama Družbi sv. Mohorja in Slovenski matici ter prvi vseslovenski šolski narodnoobrambni organizaciji Družbi sv. Cirila in Metoda. Njihova dejavnost je bila obsežna in raznovrstna; tokrat predstavljamo le njen ozek geografsko in časovno omejen izsek: predstavitev članstva vseh treh organizacij v dveh velemestih, sicer ozemeljsko ločenih od slovenskega matičnega ozemlja, pa vseeno izjemno pomembnih zlasti za slovenski vsesplošni, v prvi vrsti pa za duhovni in kulturni razvoj: v Gradcu in na Dunaju od začetka 60. let 19. stoletja do leta 1900. V obeh mestih sta bili skozi zgodovino slovenski »koloniji«, ki so ju v veliki meri sestavljali pripadniki najvišjih intelektualnih plasti. Podrobnejša predstavitev graške in dunajske slovenske skupnosti skozi čas seveda daleč presega namen tega prispevka, ki pa bo nanizal kar nekaj poznanih imen in priimkov v obravnavanem obdobju. V prispevku so najprej predstavljeni člani leta 1860 ustanovljene Družbe sv. Mohorja, nato leta 1864 ustanovljene Slovenske matice in nazadnje odborniki leta 1885 ustanovljene Družbe sv. Cirila in Metoda.

Družba sv. Mohorja

O ustanovitvi in delovanju ljudske knjižne založbe Družbe sv. Mohorja (v nadaljevanju tudi DSM) je bilo v prejšnjih prispevkih v *Traditiones* že nekaj napisano,¹ zato se bomo omejili predvsem na tehnični del objave podatkov. Ponovimo pa, da je nastala v Celovcu na pobudo Antona Martina Slomška, da bi pospeševala versko življenje, narodno prebujanje, izobraževanje in kulturni napredek med Slovenci na podlagi krščanskih načel. Prve knjige je izdala leta 1852 kot Društvo sv. Mohorja, njen pravi vzpon pa se je začel šele potem, ko se je leta 1860 preoblikovala v cerkveno bratovščino Družbo sv. Mohorja. Njeni člani so v pravilih označeni kot »družbeniki« ali »udje« in so se po višini članarine delili v dosmrtno in letno. Dosmrtni so plačali enkrat za vselej 15 goldinarjev dosmrtnine, ali dvakrat po 8 goldinarjev v enem letu, letni v tem času pa po 1 goldinar letnine. Po denarni reformi ob prelomu stoletja je goldinar zamenjala krona v razmerju 1 goldinar – 2 kroni. Družba sv. Mohorja je opazno delovala tudi zunaj slovenskega matičnega ozemlja.²

Družba sv. Mohorja je bila med srodnimi ali primerljivimi slovenskimi ustanovami nedvomno po številu članov oz. udov najštevilnejša. Tako je po podatkih iz njenih

¹ A. Vovko, Udje Družbe sv. Mohorja od leta 1901 do leta 1916, *Traditiones*, 26, 1997.: 117–134, isti, Udje Družbe sv. Mohorja v videmski nadškofiji do leta 1900, *Traditiones*, 28, št. 1, 1999: 409–436; isti, Udje Družbe sv. Mohorja v videmski nadškofiji v letih 1901–14, *Traditiones*, 29, št. 1, 2000: 241–269.

² Prim. A. Vovko, M. Smolik in B. Marušič, Mohorjeva družba, - v: *Enciklopedija Slovenije* 7. Ljubljana 1993, 205–206.

Koledarjev imela leta 1866 199 dosmrtnih in 3781 letnih udov, skupaj 3980, leta 1870 232 dosmrtnih in 15.842 letnih, skupaj 16.165, leta 1880 505 dosmrtnih, 24.925 letnih, skupaj 25.430, leta 1890 680 dosmrtnih, 47.404 letnih, skupaj 48.084, in leta 1900 1362 dosmrtnih, 77.234 letnih, skupaj 78.596. Do leta 1918 je število udov nenehno naraščalo.

Seznami udov Družbe sv. Mohorja v Gradcu in na Dunaju v pričujočem prispevku so nastali podlagi seznamov članstva, ki so jih za vsako leto posebej poleg množice drugega dragocenega in koristnega branja objavljali *Koledarčki*, po letu 1872 pa *Koledarji Družbe sv. Mohorja*,⁵ temeljni in nepogrešljivi zaščitni znak vsakoletnega Družbinega knjižnega daru. V seznamih so bili po škofijah, dekanijah in župnijah po ustaljenem zaporedju navedeni poverjeniki, dosmrtni in letni udje, v večji ali manjši meri opremljeni tudi z navedbami poklicev oz. družbenega stanu. Seznami do konca Avstro-Ogrske so zelo bogati in so prava zakladnica podatkov, po tem obdobju pa se je njihova podatkovna vrednost žal vse bolj zmanjševala.

V tabelah je po posamičnih kategorijah in po skupnem številu mohorjanov v Gradcu in na Dunaju njihovo število navedeno za čas od 1861 do 1900, z izjemo leta 1869, ko je število mohorjanov v *Koledarčku* navedeno samo za posamične dekanije. Seznama mohorjanov sta sestavljena tako, da so najprej po kronološkem redu navedeni vsi poverjeniki, nato še vsi dosmrtni udje za obravnavano obdobje. Pri mohorjanih v Gradcu so nato navedeni še letni udje za čas do leta 1870, potem pa na vsakih okroglih deset let, tj. za 1880, 1890 in 1900. Navedeni so dosledno po objavljenih seznamih za omenjena leta, tako da nekatera imena preberemo večkrat. Pri mohorjanih na Dunaju so letni udje navedeni kronološko vse do leta 1890, potem pa neposredno po seznamih za leti 1890 in 1900, pri čemer se prav tako posamezniki lahko ponovijo.

V pričujočih seznamih so pri mohorjanih iz Gradca in Dunaja navedene letnice, od kdaj do kdaj so v omenjenih seznamih, v primeru nejasnosti so označene z vprašajem. Razvrščeni so glede na tipične poklice, če so navedeni. Morebitne starejše oblike označevanja poklicev so dodatno navedene med oklepaji. Imena in priimki istih oseb so v letnih seznamih v *Koledarjih* včasih zapisani različno, zelo verjetno pogosto tudi zaradi težav s prebiranjem rokopisnih seznamov, ki so bili osnova za natise v koledarjih. Različne verzije imen ali priimkov so med oklepaji, v primeru dvoma, če gre za isto osebo, pa je ime opremljeno z vprašajem.

Udje Družbe sv. Mohorja

Gradec

Leto	Dosmrtni udje	Letni udje	Skupaj
1861	1	4	5
1862	1	4	5
1863	1	1	2
1864	1	2	3
1865	2	4	6

⁵ Prvi uporabljeni seznam: Imenik častitih družnikov in družnic za leto 1861, *Koledarček družbe sv. Mohora za navadno leto 1892*, Celovec 1861, 81; vmes uporabljeni seznam za leta 1862–1899; zadnji uporabljeni seznam: Imenik p.n. častitih udov družbe sv. Mohorja leta 1900, *Koledar Družbe sv. Mohorja za navadno leto 1901*, Celovec 1900, 125, 130.

1866	6	8	14
1867	3	8	11
1868	3	6	9
1870	4	13	17
1871	4	15	19
1872	5	29	34
1873	3	28	31
1874	4	33	37
1875	4	30	34
1876	4	35	39
1877	6	39	45
1878	5	39	44
1879	5	39	44
1880	4	40	44
1881	5	35	40
1882	5	41	46
1883	5	39	44
1884	5	34	39
1885	6	31	37
1886	7	36	43
1887	6	36	46
1889	8	40	48
1890	9	41	50
1891	8	48	56
1892	8	52	60
1893	9	58	67
1894	10	70	80
1895	9	68	77
1896	9	96	105
1897	9	107	116
1898	10	127	137
1899	11	144	154
1900	14	159	173

Poverjeniki

dr. Jožef (Josip) Muršec, katehet, profesor na višji realki (1878), Fr. Gartner, bogoslovec (1894–95), dr. Jožef Muršec (1895), Fr. Hrašovec, sodnik, sodnik v. p. (1896–1900), p. Janez Ev. Ažbe, superior (1896, 1898), Kapucinski samostan (1899), p. Mansuet Zöhrer, superior (1900)

Dosmrtni udje

dr. Josip (Jožef) Muršec, (1861–95), Mart. Valenčak, gimn. učitelj (1865–69(?)), Karel (Dragotin) Polič, kurat v sirotišnici (1866–77), M. Muršec, Gomilica (1866), J. Hanžič, Halbenrein (1866), J. Čuš, kaplan v Lučah (Leutschah) (1866), p. Gabriel Švajger (Žvajger), gvardijan minoritov (1870–96), N. Bratuša, župnik v. p. (1870–72), p. Egidij Glašič, dominikanec (1872), moška kaznilnica (1874–1900), Karol Heidrich (Hajdrih), lazarist (1877–96), dr. Fr. Simonič (1877), Fr. Leskovšek, deficient (1878–79), dr. Gregor Krek, univerzitetni profesor (1881–1900), Franc Dvornik, duhovnik v deželnih delavnicah

(1885–86), F. Kitak, lazarist (1886–92), Andrej Komel pl. Sočerban, major (1886–92), M Strmič, frančiškan (1889(?)–90), Vladoj Bobnar Ivanović (1889(?)–90), Fr. Hubad, profesor I. gimnazije (1891–92), Ant. Bolkovič, vojni kaplan (1893–94), Milko Ljubec, dijak, študent prava (pravdoslovec) (1893–1900), Ant. Reich, državni uradnik (1893–99), Avgustin Skočir, bolnišnični kurat (1893–1900), Vikt. Zabret (Zabred), dijak, železniški uradnik (1894–1900), Ferd. Rozman, bolnišnični strežnik (1896), dr. Janez Klasinc, odvetnik (1897–1900), Fr. Šmavc, kolar (1897–99), Redovna hiša lazaristov (1897–1900), Ivan Kurbus, redovnik marijanist (1898–1900), dr. Rajmund Miklavec, vojni kurat (1899–1900), p. Franc Kukec, kaplan (1900), Ant. Podgornik, mizar (1900), Ant. Jarc, duhovnik (1900), fr. Vincenc Podgoršek (1900), Ant. Vakaj (1900)

Letni udje

Društvo Slovenija (1866)

Duhovniki

dr. Matija Robič, profesor bogoslovja (1861–62, 1864–70), Andrej Narat, duhovnik (1861–62), Fel. Kramberger, župnik v Festenburgu (1866), J. Palavec, kaplan v Cmureku (1866), Fr. Ruedl, župnik v Cmureku (1866), Vit. Skorjanec, kaplan v Hartmansdorfu (1866), Ja. Paltauf, župnik v pokoju (1867–70), p. Alojzij Polak, duhovnik minorit (1867–70), p. Cahej Somer, kaplan minorit (1868–70), dr. Fr. Stanonik, profesor dogmatike (1870), Janez Košar, karmeličan (1870), dr. J. Missia, knezoškofijski tajnik (1870), p. V. Kodrič, duhovnik v samostanu Rein (1870)

Bogoslovci

Jakob Gomilšak (1865–70), J. Lopič (1867), M. Tomažič (1867), V. Kukovec, (1870), J. Pajtler (1870)

Ostali

dr. Radoslav Razlag, od 1862 odvetnik (pravdosrednik) v Brežicah (1861–62)

Jan. Vidovič, vodja glavne šole (1870)

Šim. Kuria (Kurija), kmet iz fare Sv. Jurija (1867–70)

Ana Fras, kuharica (1870)

Jerica Gomilšak, služkinja, (1861–70)

Brez navedbe poklica ali stanu: M. T. Vrbanov (1865–66)

1880

Letni udje

Prisilna delavnica v Mesendorfu

Duhovniki

Jožef Ferenc, župnik v kaznilnici, Fr. Hofer, vojni kurat, p. Janez Košar, karmeličan, Anaklet Leitner, predstojnik usmiljenih bratov, mons. dr. Jakob Missia, knezoškofov kancler, Vinc. Obreza, karmeličan, Ludvik Plasl, minorit, Jak Paldauf, župnik v. p., p. Alojz Polak, minorit, p. Rufin Hauer, frančiškan, dr. Matija Robič, kanonik in prof. bogoslovja v. p., dr. Franc Stanonik, bogoslovni profesor, Janez Šterbak, minorit, Jož. Verbnjak, bolnišnični župnik, Jož. Zorman, frančiškanski brat

Ostali

Peter Končnik, profesor

Jož. Vidovič, vodja glavne mestne šole

Ivan Maček, poštni uradnik

Franc Zamuda, knjigovodja v. p.

Jožef Sedmak, železniški čuvaj

Anton Rokavec, topničar

Mat. Androjna, Jera Cafuta, Agata Černešek, Katra Kertež, Marija Oseljak, Liza Vidovič, Marija Vižar, služkinje

Marija Drašler, Katra Fajtik, Jožefa Lorbek, Lenka Majhen, Ana Mezgec, kuharice

Marija Gajšek, gospodinja

Jera Gomilšak, Liza Potočar, Marija Žvajgar, hišne oskrbnice

Frančiška Hauer, gospa

Ana Horvat, delavka

1890

Letni udje

Avgustinišče v Gradcu, Prisilna delavnica, Društvo Triglav, samostan usmiljenih bratov

Jož. Ferenc, župnik v kaznilnici, Fr. Premru, vojni kaplan, dr. Matija Robič, kanonik, p. Rufin Hauer, frančiškan, Avg. Skočir, kurat v deželni bolnišnici (2 iztiska.), dr. Jožef Stanonik, bogoslovni profesor, E. Salzman, vojni kurat, Iv. Tomše, mons, vojni župnik v.p., Ant. Vamberger, duhovnik v Prisilni delavnici (2 iztiska)

Bern. Perše, novinec

Fr. Bradaška, gimnazijski ravnatelj v. p. Fr. Hauptman, profesor, Fr. Hubad, prof. I. gimnazije

Jož. Vidovič, vodja glavne šole

?. Gumplovicz, študent prava

Fr. Sark, gimnazijec

Em. Novotny, Fr. Hrašovec, sodnika v. p.

Andr. Pušnik, sodni pristav

Ant. Reich, državni uradnik

Dr. Fran Poček, ?

Iv. Pader, mag., farmacije

Fr. Dolenc, Jan. (Ivan ?) Maček poštna uradnika

Jernej Mord, sodar

Tom. Obreza, strežnik

Jera Gomilšak, oskrbnica

Ag. Črninšek, služkinja

Ter. Kelemina, kuharica

Urš. Goršič, učiteljeva žena

Fanika Zabred, vdova

Brez navedbe poklica ali stanu

Josefa Gorišnik, Alojzija Majhen, Eliza Potočar, Lojza Zaverl

1900

Letni udje

Moško semenišče Avgustinišče, Vojna bolnišnica (2 izv.), Prisilna delavnica, Izobraževalno društvo »Naprej«, Akademsko društvo »Triglav«, Usmiljeni bratje (2 iztiska).

Duhovniki

Fr. Fürbas, kurat, Jožef Frühwirth, prošt, Peter Gradinac, beneficiat, Fr. Hecl, kurat, Jan. Leder, župnik v. p., Mart. Ljubša, kurat (3 iztiski), Jožef Plešek, p. Remigij Prykril, kapucin, Fr. Premru, vojni kurat, p. Viktorin Roškar, katehet, dr. Luka Senjak, vojni kurat, Fr. Stanonik, bogoslovni profesor, Jan. Šanda, Anton Vamberger, kurat (2 iztiska)

- Jak. Ponikvar, bogosl. modroslovja
 Kleriki lazaristov. Fr. Doberšek, Fr. Podgoršek, Leop. Šmid,
 Ant. Pirnat, usmiljeni brat
 dr. Karol Štrekelj, vseučiliščni profesor
 dr. Kaj. Dittl, profesor, Fr. Hauptman, profesor, dr. Ed. Hofer, Ant. Kaspret, Fr.
 Železnikar, profesorji
 Miha Cizel, učitelj, Jožef Lavrič, mestni učitelj
 Rob. Tomšič, Štefan Vodošek, študenta prava
 ?. Breclj, štud. medicine
 Jan. Stipper, gimnazijec
 dr. Benjamin Ipavic, zdravnik
 Mat. Mlekuž, inženir
 Državni uradniki
 ?. Hoselka, Miha Papež, državni nadkomisar, Ant. Pešec, državni komisar, Anton
 Poženel, državni računski nadsvetnik, Št. Rojnik, državni računski uradnik, Fr. Štefanič,
 drž. kontrolor, Matej Trobec, računski revident, Fr. Žohar, blagajnik
 Šim. Krek, nadpaznik, Tone Bezjak, Veksl. Cugel, Fr. Čepe, Jože Donko, Iv. Korošec,
 Vekosl. Lemut, Tone Ormič, Iv. Poniž, Ivan Zemljčič, pazniki
 Poštni uradniki
 Janez Cmerek, Fr. Dolenc, poštni kontrolor, Val. Janžekovič, Fr. Irgolič, Jan.
 Maček, poštni blagajnik, Jan. Mikl, Štef. Polanec, Ant. Vovk, pošt. kontrolor, Matej
 Vrbnjak
 Uradniki
 Bl. Bonča, Jan. Obran, Gust. Premru, J. Priveršek, Jan. Strle, Jak. Welley,
 Ferd. Hofer, mag. reg.
 Jan. Pader, mag. farmacije
 Karol Kokol, slikar
 Ant. Bernik, zasebnik
 Fr. Bošnjak, knjigovodja
 Ant. Cijak, prodajalec
 Železniški uslužbenci
 Janez Draškovič, Henrik Garbeis, železniški uradnik, Jož. Himelreih, železniški urad,
 Jan. Koblar, Mart. Kovač, železn. načelnik
 Jan Hozjan, sluga
 Leopold Helcl, Fr. Horvat, Ant. Pesničar, ključarji (?)
 Krojači
 Miha Koršič, krojaški mojster, Karol Roškarič, J. Šmavc, krojaški mojster
 Trgovci
 Andr. Janžekovič, vinski trgovec, Jož. Šneider, Jan. Švarc
 I. Inglič, Mar. Turin, posestnika
 Fr. Koporc, Val. Vrečko, delavca
 mizarja: Št. Erhatic, Janez Petek, mizarja
 Ant. Lasbaheer, najemnik
 Jan. Zadnikar, steklar
 Jože Zemljč, zidar
 Janez Žnidarčič, knjigotržec
 Vek. Erbežnik, stav. (benik) (?)
 Greg. Mavh, mlinar

Fr. Letnik, voznik
 Agata Černenšek, Fr. Jančič, Mar. Jurkovič, Anton. Lupšina, Mar. Pristernik, Jožefa Šilih, Emil. Šust, kuharice
 Iv. Kocijaš, sobarica
 Liza Potočar, hišna
 Ant. Weinberger, strežnica
 Neža Tancek, gospodinja
 Mar. Prosinc, vrtnarica
 Greta Gomilšak, zasebnica
 Ljudmila Lendovšek, profesorjeva vdova
 Žizma Wendel, žena deželnega sodnega svetnika
 Mar. Winkler, zidarjeva žena
 Ter. Gollob, Mar. Kronberger, Mar. Schwarzbauer, gospe
 Dion. Dolžan, Ana Kronberger, Micika Kronberger, Fr. Polak, Aleksandra Zabred gospodične (gospice)

Brez navedbe poklica ali stanu

Minka Breskvar, Marija Glašič, Jožefa Gradišnik, Iv. Huber, Jož. Janc, Gregor Keržič, Marija Kocpek, Lav. Kosi, Fr. Pušenjak, Andrej Pušnik, Jožef Sottler, Ana Šohar, Ter. Špur, Fr. Vovk, Mar. Zagrajšek, Mar. Žaberl

Dunaj

Leto	Dosmrtni udje	Letni udje	Skupaj
1862		1	1
1863		2	2
1864		1	1
1865		3	3
1866	2	4	6
1867	1	5	6
1868		5	5
1870		2	2
1871		1	1
1872		1	1
1873		2	2
1874	1	4	5
1875	1	4	5
1876	2	7	9
1877	3	4	7
1878	4	4	8
1879	4	1	5
1880	5	2	7
1881	5	3	8
1882	6	5	11
1883	5	5	10
1884	5	9	14
1885	4	11	15
1886	4	7	11
1887	4	7	11

1889	3	9	12
1890	4	14	18
1891	3	40	43
1892	4	49	53
1893	6	61	67
1894	7	73	80
1895	8	75	83
1896	8	86	94
1897	8	130	138
1898	8	124	132
1899	7	86	93
1900	8	108	116

Poverjeniki

Jan. Navratil, uradnik višjega sodišča (1868), Jak. Pukl, nadporočnik, posestnik, sodni tolmač (1895), p. Alojz Pollak, provincial (1896), Val. Šebat (1896–1900), Vekoslav Kunc, državni varstveni stražnik, policijski agent (1896–1900), p. Alfonz Svet (1897), Slovensko akademsko društvo »Slovenija« (1897–1900), p. Lenart Vaupotič, kaplan (1898)

Dosmrtni udje

Neimenovan Čeh na Ogrskem (1866), J. Stare, modroslovec v Ljubljani (1866), Fr. Lipold (1867), dr. F. Pogaznik, odvetnik (1874–87), Valentin Stergar (Strgar), uradnik vojnega ministrstva, računski svetnik (1876–1900), dr. Janez Kulavic, dvorni kaplan, vodja Avguštinaja (1877–85), dr. Fr. Simonič, bibliotekarski uradnik, skriptor v univerzitetni knjižnici (1878–1900), Mihael Napotnik, duhovnik v Avguštinaju (1880–82, 1886–89), Josip Šuman, profesor (1882–84), Jakob Pukl, odvet.koncipient, posestnik, poročnik, sodni tolmač (1890–1900), dr. Mih. Mogolič, župnik v Stillfriedu (1886–90), dr. Fr. Sedej, dvorni kaplan, ravnatelj Avguštinaja (1892–98), Fr. Hubad, profesor (1893–95), Pavlina Pajk, profesorjeva žena, pisateljica (1893–99), Fr. Kukec, minoritski klerik (1894–95), dr. Bogomil Krek, odvetniški kandidat, notarski kandidat (1895–1900), Slovensko katoliško akademsko društvo »Danica« (1896–1900), Ivan Kurbus, profesor v katoliškem učiteljišču (1896), Leopold Picigas, profesor v Terezijaneja (1897–1900), p. Bernardin Šalamun, minorit (1900), Josip Brimšek (1900)

Letni udje

Slovensko literarno društvo (1881–82), Akademsko društvo Slovenija (1884–90)

A. Škerjanc (1862–63), duhovnik, Maks Pleteršnik, modroslovec (1863), And. Pavločič, železniški uradnik (1864), Matevž Cigale, ministerialni koncipist, minist. tajnik (1865–90), Jan. Navratil, uradnik višjega sodišča (1865–67, 1869(?), 1885–90'), Ant. Umek, modroslovec (1865), p. Viktor Pinezič, kaplan v Neunkirchnu (1866–67), Fr. Celestin, modroslovec (1867–69 (?)), J(osp). Jurčič, modroslovec (1867–68(?)), Fr. Levec (1868–69 (?)), Drag. Hut, vojaški kaplan (1870), Josip Šuman, profesor na akademski gimnaziji (1873–78), Anton Jeglič, duhovnik v Avguštinaju (1874–76), Janez Rožar, prostovoljec, študent (1874–78), Anton Gregorčič, duhovnik v Avguštinaju (1876–78), Josip Godnič, duhovnik v Avguštinaju (1876), Ludovik Podgornik, strežaj v Avguštinaju (1876), Mihael Napotnik, duhovnik v Avguštinaju (1878), J. Cvetnic, poštni tajnik (1880), Jože Meglič, misijonar, lazarist (1881–82), Ludvik Savli, državni uradnik (1883), p. Alojz Pollak

(Poljak), provincial minoritov (1884–90), p. Jan. Šterbak, kapl.minoritov (1884–89), Bonaventura Čiček in Viktorin Slekovec, minoritska klerika (1884), Daniel Ban, bosanski frančiškan v Avguštejnu (1884–90), Jože (Josip) Stritar, gimnazijski profesor (1885–90)

1890

Letni udje

Akademsko društvo Slovenija

p. Alojz Pollak, minoritski provincial, p. Janez Šterbak, minoritski kaplan

J. Skočir, študent medicine

Fran Svetlič, vzgojitelj

Jan. Jereb, uradnik na finančnem ministrstvu, Iv. Navratil, uradnik pri vrhovnem sodišču, dr. Miroslav Ploj, koncipient v finančnem ministrstvu

Jak. Urbanija, poštni uradnik

Iv. Luzar, uradnik južnih železnic

Jos. Premern, uradnik poštne hranilnice

Pavlina Pajk, profesorjeva žena

Brez navedbe poklica ali stanu

Dolfe Jošt, Franc Šega

1900

Letni udje

Duhovniki

Jos. Hohnjec, msgr. Franc Jančar, župnik križarskega reda, Jos. Konšel, Ante Lončarić, Matija Prelesnik, Svetozar Ritig, p. Janez Štebark, minoritski kaplan

Duhovniki, študentje filozofije

Luka Arh, Jan Gnidovec, Iv. Knific, Ant. Koritnik, Ant. Ratajec

p (?) Peter Žirovnik, bogoslovec

Br. Gabriel Arnuš, klerik

Jakob Planinšek defic. ?

J. Bratkovič, Ant. Derganc, profesorja

dr. Franc Svetič, vzgojitelj

Mar. Mladič, voditeljica dekliškega zavoda

Lud. Hribar, učitelj na meščanski šoli

Luka Pregelj, študent filozofije

Mat. Lavrenčič, študent prava

Visokošolci

Fr. Bytzek, Ant. Dolar, Aleks. Fatur, Vek. Kukovec, Slavoj Poznik, Ivan Romold, Josip Skrbinišek, Josip Šinkovec, Miroslav Schubert, Fran Šešek

dr. Janko Hočevar, odvetniški kandidat

Jak. Žnider, akademski kipar

Častniki

Jernej Andrejka, ritmoster (major) cesarjeve telesne straže, Josip Milavec, stotnik, Jožef Tomše, major

Državni uradniki

Ant. Delles, tajnik v finanč. ministrstvu, Ern. Gobec, uradnik na kmetijskem ministrstvu, Janko Mladič, uradnik v finančnem ministrstvu, Ivan Okretič, sodni svetnik, Josip Premru, državni uradnik-kontrolor, dr. Ivo Šubej

Državni uslužbenci

Ant. Kavčič, Fort. Klun, Fr. Macele, Alojzij Močnik, Fr. Mole, Jak. Šeme, Lov. Žele, Josip Mejač, uradnik pri južni železnici
Fr. Marolt, uslužbenec v državni tiskarni

Polijski uslužbenci

J. Cater, Fr. Janko, inšpektor, J. Petelinc, stražnik, Eman Pirc, J. Pikl, Fr. Puhrman, pomočnik pri telegrafu

Državni telesni stražniki

Peter Kunsterle, Andrej Marinc, Leopold Pfeifer, Anton Pušpan, Mat. Wengust, Janko

Zaje

Josip Banko, paznik v dvornem muzeju

Ivan Karba, sluga na dvoru

Alojzij Veber, mizar

Ludovik Veber, oskrbnik

Poštni uradniki

Jakob Belec, Jiri Chocholaty, uradnik poštne hranilnice, Janko Debelak, Al. Poročnik, uradnik poštne hranilnice, dr. Mat. Velca, nadkomisar poštne hranilnice

Gašper Kušar, Ivan Vončina, pismonoši

Fr. Dolšina, Luka Merzalj, Fr. Šega trgovci (kupčevalci)

Ant. Lahajner, mizar

Josipina Heilinger, žena poštnega uradnika

Mar. Koman, Mar. Kunaver, Ivanka Peterman, gospe

Št. Dernovc, Franja Mrak, Hel. Simončič, Anica Šušteršič, gospodične (gospice)

Brez navedbe poklica ali stanu

Ida Beck pl. Murgau, Leop. Cvetnič, Fr. Ferlan, Peter Hlačar, Hel. Hočever, Alojzij Karba, Jak. Kastelec, Fani Kurent, Vinko Kušar, Jurij Levstik, Ivan Luzar, Jožef Mesajedič in žena, Neimenovani, Mimica Pukl (Enzersdorf), Josip Skorčič, Ivana Stekar, Josip Višnar, Jak. Vračko

Slovenska matica

V prvi polovici 19. stoletja se je med zahodnimi in južnimi Slovani kot ime za narodno organizacijo, ki skrbi za izdajanje knjig, uveljavilo ime »matica«. Tako so poimenovali tudi prvo slovensko znanstveno založbo, za katero je dal pobudo dr. Lovro Toman v *Novicah* 7. januarja 1863. Pri nastajanju Slovenske matice so bili najbolj delavni mariborski Slovenci. Matičina pravila je oblast potrdila 4. februarja 1864, v njih pa je poudarjeno da bo »društvo brezi vse politične delavnosti«, ki bo »čisto znanstvene, pa tudi ljudstvu primerne spise v slovenskem jeziku ali samo dajalo na svitlo ali pa vsaj podpiralo, da se izdade«.

Društvo je imelo po višini članarine dve vrsti članov – ustanovnike in letnike. Ustanovniki posamezniki so enkrat za vselej plačali najmanj 50 goldinarjev, društva pa najmanj 100 goldinarjev članarine. Slovenska matica je imela mrežo svojih poverjenikov, v prvem obdobju v veliki večini duhovnikov. Od začetka je bila organizirana povsem enako kot Družba sv. Mohorja: po župnijah, dekanijah in škofijah.

Prva seja začasnega odbora Slovenske matice je bila 9. marca 1864. Takrat je imela že 4000 goldinarjev premoženja in 40 članov ustanovnikov. Začasnemu odboru je predsedoval Anton baron Zois, namestnik je bil duhovnik dr. Leon Vončina, tajnik pa pisatelj Fran Levstik, ki je prejemal 30 goldinarjev plače na mesec. Podobno kot

Koledarji Družbe sv. Mohorja so dragocen vir za delovanje in članstvo Slovenske matice njeni *Letopisi*, ki so izhajali v letih 1867–1912. Od leta 1899, ko je tudi v Slovenski matici prišlo do zapoznele »ločitve duhov« in njene jasne usmeritve v liberalne vode, po sklepu 117. seje njenega odbora v letnih seznamih članstva niso več navajali po župnijah, dekanijah in škofijah, temveč po abecednem redu krajev.

Prva knjiga Slovenske matice je bila *Koledar slovenski za navadno leto 1865*, ki je izšel decembra 1864. Po podatkih v *Letopisu* je imela 10. maja 1865 717 članov, od tega 338 ustanovnikov (148 duhovnikov in 190 laikov – neduhovnikov), in 379 letnih članov. Največ »družabnikov« je bilo v Ljubljani: 71 ustanovnikov in 58 letnikov, nato pa Maribor – 48 ustanovnikov in 17 letnikov. 22. junija 1865 so za predsednika ponovno izvolili barona Zoisa, vendar je izvolitev odklonil, zato so po nasvetu dr. Janeza Bleiweisa na njegovo mesto izvolili dr. Lovra Tomanca, za namestnika dr. Vončino. Za Tomanom, ki je Slovenski matici predsedoval v letih 1865–1869, so se na tem mestu zvrstili Etbini Henrik Costa do leta 1874, dr. Janez Bleiweis do leta 1881, Peter Graselli do leta 1885, Josip Poklukar do leta 1886, Josip Marn do leta 1893 in Franc Levec do leta 1907. Leta 1890 je imela Slovenska matica 301 ustanovnega člana in 1724 letnih članov, leta 1900 pa 6 častnih, 250 ustanovnih, 2883 letnih ter 13 naročnikov.

Slovenska matica je postajala prava znanstvena založba šele po letu 1880, prej je veliki meri zalagala domoznanske spise domačih piscev, poslovenjena tuja zgodovinska in zemljepisna dela in vrsto šolskih knjig za gimnazije in učiteljsišča. Njeno delovanje je prineslo začetke slovenske znanstvene terminologije, pozneje pa je zlasti v času predsedovanja Frana Levca, ko je doživela prvi založniški in organizacijsko tehnični vzpon, pe prodorneje posegla na področje pravih znanstvenih izdaj.

Okoli leta 1900, ko končujemo pričujoči pregled njenih članov v Gradcu in na Dunaju, se je zaostril politični boj med njenimi politično katoliško in liberalno usmerjenimi člani. Stanje duha v tem času lepo ponazarja mecen veletrgovec Anton Knez, ki je Slovenski matici podaril prek 30.000 goldinarjev, obresti od njih pa namenil za natis knjig »v strogo narodnem duhu na podlagi katoliške vere, toda v svobodomiselnem smislu.«⁴

Tabeli in seznamu članov Slovenske matice v Gradcu in na Dunaju sta nastali na podlagi letnih seznamov članstva v že omenjenih *Letopisih Slovenske matice*.⁵ V njih ni objavljenega stanja za leto 1872. Tabeli in seznamu sta oblikovana podobno kakor pri Družbi sv. Mohorja: navedene so kategorije članstva, ločene po poklicih, in leta, v katerih so bili člani. Najprej so navedeni poverjeniki, za njimi ustanovniki, oboji v kronološkem redu do leta 1900, za njimi pa leni udje, kronološko do leta 1870, potem pa v obliki letnih seznamov za leta 1875, 1880, 1890 in 1900. Slednji spet nekatere družbenike Slovenske matice navajajo večkrat.

⁴ Prim. F. Bernik, Sto let kulturnega poslanstva, v: *Slovenska matica 1864–1964*, (ur. F. Bernik). Ljubljana 1964, 11–24; V. Mel. (V. Melik), Slovenska matica, v: *Enciklopedija Slovenije* 11. Ljubljana 1997, 415–416; Poročilo o Matici Slovenski v Ljubljani od njenega začetka t.j. 4. februarja 1864 do 1. julija 1866, *Narodni koledar in letopis Matice Slovenske za leto 1867*, Ljubljana 1866, 1–19.

⁵ Prvi uporabljeni seznam: Imenik Matičinih udov do avgusta 1866 (sest. A. Lesar, tajnik), *Narodni koledar in letopis Matice Slovenske za leto 1867*, Ljubljana 1866, 37–38; vmes uporabljeni seznam za leta 1867–1900 (brez 1872); zadnji uporabljeni seznam: Imenik društvenikov »Slovenske Matice« za leto 1900, *Letopis Slovenske Matice za leto 1900*, Ljubljana 1900, 38, 40–41.

Člani Slovenske matice**Gradec**

Leto	Ustanovniki	Letniki	Skupaj
1866	4	25	29
1867	4	24	28
1868	4	25	29
1869	5	24	29
1870	7	25	32
1871	8	36	42
1873	9	38	47
1874	7	42	49
1875	7	35	42
1876	8	40	48
1877	7	38	45
1878	7	33	40
1879	7	37	42
1880	6	18	24
1881	6	15	21
1884	6	20	26
1885	7	18	25
1886	6	20	26
1887	5	21	26
1888	6	20	26
1889	6	18	24
1890	6	21	27
1891	7	27	34
1892	6	26	32
1893	6	27	33
1894	6	29	35
1895	4	32	36
1896	4	32	36
1897	3	34	37
1898	3	32	35
1899	3	29	32
1900	3	32	35

Poverjeniki

dr. Jožef Muršec, profesor na višji realki (1866–73), Lavoslav Mol, tajnik tiskarskega društva, duhovnik v kaznilnici (1874), dr. Simon (Šimen) Šubic, univerzitetni profesor (1875–76), Franc Hauptmann, gimnazijski profesor (1884(?)–1900)

Ustanovniki

dr. Benjamin Ipavec, zdravnik (1866–1900), dr. Gregor Krek, prof. slovenščine na realki in Joaneumu (1866–1900), dr. Janez Melé, državni tožilec (pravdnik), višji sodni svetnik (1866–73) (umrl 19. januarja 1874), dr. Jožef Muršec, profesor na realki, profesor v p. (1866–94) (umrl 25. oktobra 1895), p. Gabriel Švajger, gvardijan minoritskega samostana (1869–85) (umrl 28. julija 1896), Ivan Kuralt, absolvent prava (1870–71), Martin Valenčak, gimnazijski profesor (1870), Anton Klodič, šolski nadzornik (1871–

73), France Simonič, študent filozofske fakultete (modroslovec) dr., uradnik Ivanejske knjižnice (1871–78), France Macun, bivši sodni pristav (1873 (?)-), Janez Pribošič, vojni kurat (1873(?)-74, 1876), Mihael Vošnjak, inženir Južne železnice (1875–79), Henrik Skodlar, trgovec (1879–81 (?)), Franc Bradaška, gimnazijski ravnatelj v. p., (1884 (?)-94) 1895—1902, Zagreb, (umrl 31. januarja 1904), Franc Dovnik, kurat v prisilni delavnici (1884(?)-86), dr. Sigmund Conrad (Konrad) baron Eybesfeld, bivši prosvetni minister, (1885, 1889–97 v Lebringu) (umrl 9. julija 1898), Andrej Komel pl. Sočerban, major v. p. (1888–91) (umrl 12. novembra 1892), Franc Hrašovec, sodnik, sodnik v. p. (1891–1900)

Letniki

Društvo Slovenija (1866–70)

Duhovniki

Jože Dreisiebner, knezoškofijski tajnik, dekan v Vildonu (1866–70), J. Kovačič, katehet na normalki, župnik, Feldbach (1866–70), dr. Jakob Missia, profesor v Avguštineju (1866–70), Jakob Paltauf, župnik v. p. (1866–70), Dragotin Polič, župnik v meščanski bolnišnici (1866–70), dr. Matija Robič, profesor bogoslovja (1866–70), Jožef Šlik, kaplan, Münzengraben (1866–70), dr. Jož. Tosi, prof. bogoslovja (1866–68), Jožef Vrtnjak, kurat v deželni bolnišnici (1866–70), Peter Wallner, katehet nižje realke (1866–70), Leopold Molj, bogoslovec (1866), France Pintarič, kaplan v Vildonu (1868–70), p. Alojzij Polak, minorit (1868–70), dr. Jož. Stanonik, profesor bogoslovja (1870)

Profesorji

Koloman Kvas, univerzitetni profesor slovenščine (1866–67), dr. J. Kopač, profesor prava v. p. (1866–70), dr. Simon Šubic, profesor naravoslovja na trgovski akademiji (1866–70)

France Poznik, študent tehnike (tehnik) (1870)

France Rebec, gimn. pripravnik (1869–70)

Franjo (France) Regula, odvetniški koncipient (1866–70)

Uradniki

Mavricij Del Negro, svetnik višjega sodišča (1866–70), Ivan Krainc, državni uradnik (1866–69), J. Peteln (Petelin), magistratni blagajnik (1866–70) Jožef vitez pl. Waser, državni tožilec (pravdnik) (1866–68), M. Herrman, sodnik in deželni odbornik (1870)

?. Lušina (Lupšina), ravnatelj zastavljalnice (1866–70), France Zamuda, knjigovodja v hranilnici (1866–70)

Ferdinand Šmidt, trgovski pomočnik (odpravnik) (1866–69)

Alojzij Kocijančič, kamnosek (1866–70)

Fr. Sarnec, meščan (mestjan) (1866–70)

1875

Letniki

Študentje

Anton Kosi, J. Pihlar, phil, Kr. Rojnik, phil, Davorin Šinkovec, štud. filozofije, Dragotion Sinkovič, štud. filozof. Tone Turkuš, štud. filozof.

1880

Letniki

Ekonomat višjega sodišča (5 iztisov v dar)

Duhovniki

Lugwig Seifried, kurat v kaznilnici, dr. Jož. Stanonik, bogoslovni profesor

Janez Svetina, doktorand filozofije

Janez Kapler, škofijski bogoslovec

Profesorji

France Hauptman, p. na ženskem učiteljsčju, Edvard Hofer, p. na višji realki, France Kržan, ?. Lupšina, Ivan Macun, Jakob Purgaj, p. na I. gimnaziji, Kroniskav Rojnik, suplent

Josip Lendovšek, študent filozofije

dr. ? Senior, zdravnik

Mihael Herman, deželni odbornik

Uradniki

France Kočevar, svetovalec višjega sodišča

Jakob Hočevar, farmacevt

Brez navedbe poklica

Andrej Solkanski (psevdonim?)

1890

Letniki

Akademsko društvo Triglav

Duhovniki

Franc Premru, vojni kurat, Anton Skočir, bolnišnični kurat

Profesorji

dr. Anton Čamer, univerzitetni docent, dr. Edvard Hoffer, Franc Hubad, Valentin Kermauner, profesor v. p., dr. Ignacij Klemenčič, univerzitetni profesor, Ivan Papež, realčni p., dr. Jakob Purgaj, gimnazijski profesor, Anton Turkuš, realčni profesor, Franc Železnikar, gimnazijski. profesor

Ivan Goršič, učitelj v Karlovi, Josip Lavrič, mestni učitelj

dr. Franc Žižek, zdravnik

Uradniki

Franc Dolenc, poštni u., Emanuel Nowotny, sodnik v. p., Anton Reich, finančni uradnik, dr. Jakob Toplak, avskultant, Josip Verbovšek, uradnik v zastavljalnici

1900

Letniki

Slovensko izobraževalno društvo Naprej, Univerzitetna knjižnica, Akademsko društvo Triglav

Duhovniki

Matija Ljubša, kaznilniški kurat, Frančišek Premru, vojni kurat, Avgust Skočir, kurat v deželni bolnišnici

Profesorji

dr. Edvard Hoffer, profesor na realki, Anton Kaspret, gimnazijski profesor, Ivan Papež, realčni profesor, dr. Jakob Purgaj, gimnazijski profesor, dr. Karol Štrekelj, univerzitetni profesor, pok. Viljem Urbas, profesor v. p, Frančišek Železinger, gimnazijski profesor

Učitelji

Miško Cizelj, učitelj v Karlovi, Anton Kokalj, meščanski učitelj v Voitsbergu, Jožef Lavrič, mestni učitelj

Karel Glaser, študent prava

Ivan Stipper, dijak

dr. Anton Čamer, dr. Frančišek Žižek, zdravnika

dr. Ivan Klasinc, odvetnik

Uradniki

Blaž Bonča, državni koncipist, Frančišek Dolenc, poštni kontrolor, Ivan Mikl, računski asistent, Mihael Papež, policijski nadkomisar, Anton Pešec, policijski komisar, Štefan Rojnik, računski oficial

Jakob Hren, sodni svetnik v. p., Frančišek Tomšič, sodni svetnik

Marija Možek, zasebnica in posestnikova žena

Sigmunda Wendler, žena sodnega svetnika v p.

Dunaj

Leto	Ustanovniki	Letniki	Skupaj
1866	8	1	9
1867	8	2	10
1868	8	2	10
1869	8	12	20
1870	10	12	22
1871	9	13	22
1873	8	18	26
1874	10	35	45
1875	10	42	52
1876	9	35	44
1877	9	31	40
1878	9	31	40
1879	12	21	33
1880	11	22	33
1881	11	15	26
1884	14	12	26
1885	11	12	23
1886	13	16	29
1887	13	15	28
1888	13	18	31
1889	8	23	31
1890	7	24	31
1891	6	26	32
1892	5	31	36
1893	7	28	35
1894	6	32	38
1895	6	32	38
1896	6	39	45
1897	7	53	60
1898	7	44	51
1899	7	40	47
1900	7	46	53

Poverjeniki

Matej Cigale, državni uradnik, koncipist (1866–70, 1881–82(?)), M. Novak (1871–73), Ivan Navratil, pristav, ravnatelj pri vrhovnem sodišču (1884(?)-95), dr. Franc Sedej, dvorni kaplan, ravnatelj Avguštineja (1896), Akademsko društvo Slovenija (1897–1900)

Častna člana

Mih. Rajeovski, škof pri ruskem veleposlaništvu (poročništvu) na Dunaju (1871), Fran Miklošič (1873)

Ustanovniki

Matej Cigale (1866–88) (umrl 20. aprila 1889) dr. Matija Dolenc, odvetnik (1866–76) (umrl 26. oktobra 1876), dr. Vincencij Ferd. Klun, profesor trgovske akademije, dvorni svetnik v. p. (1866–70, 1874) (umrl 15. julija 1875), France Lipold, tožilec (pravdnik) (1866–73(?)), Janez Lipold, doktorand Sv. pisma v Avguštineju (1866), dr. Rajmund Melcer, vodja bolnišnice (1866–69), France pl. Miklošič, vseučilišni profesor, v. p. (1866–90) (umrl 7. marca 1891), dr. Janez Steiner, odvetnik (1866–70), Jožef Serneck (Srneck), študent prava (1867–71 (?)), dr., odvetniški koncipient (1875), Teodor Napret, dvorni svetnik, predsednik pri vrhovnem sodišču (1870–93) (umrl 20. marca 1894), Pavel (Paul, Pavl) Turner, študent (slušatelj na vseučilišču), modroslovec (1870–71(?)), dr., zasebnik (1888, 1893–1900), France Firbas, študent prava, vzgojitelj, dr., notarski kandidat, (1871–84), Mihael Vošnjak, inženir pri vodstvu Južne železnice (1871–73(?)), dr. Sigmund Conrad (Konrad) baron Eybesfeld, dolnjeavstrijski namestnik, prosvetni minister, bivši prosvetni minister (1873(?)-84, 1886–88), dr. Ferdinand Pogačnik (Pogazhnik), odvetnik (1873(?)-87) (umrl 6. junija 1888), Janko Šuman, profesor akademske gimnazije, gimnazijski ravnatelj (1874–84), Josip vitez (baron) Žvegel (Schwegel), svetovalec v zunanjem ministrstvu (1874–81(?)), Andrej Winkler, dvorni svetnik (1877–79), France Kandernal, gimnazijski profesor (1879–1900), Josip vitez Schneid-Treuenfeldski, dvorni tajnik, nosilec visokih redov (1879–83) (umrl 24. septembra 1884), dr. France Simonič, uradnik vseučilišne knjižnice (1879–1900), dr. Miroslav Babnik, dvorni in sodnijski odvetnik (1884(?)-89), Radivoj Poznik, inženir v Dunajskem Novem mestu (1884(?)-91) (umrl 21. decembra 1891), Žiga Sežun, bančni uradnik (1884(?)-1900), Josip Zelenik, vzgojitelj (1884(?)-88), Peter Novak, prefekt v Terezijanumu (1886–1900), dr. Andrej Vrečko, profesor (1893), Anton vitez pl. Globočnik, vladni svetnik in državni poslanec (1894–1900), dr. Miroslav Ploj, tajnik na finančnem ministrstvu, sekcijski svetnik (1896–1900)

*Letniki**Duhovniki*

dr. Janez Kulavec, dvorni kaplan, vodja Avguštineja (1869–70), dr. Jožef Tosi, profesor bogoslovja (1869–70)

Študentje

Nace Gruntnar (1869–70), Matija Röthel (1869–70), študenta prava (pravoslovca), Matija Jamnik (1869–70), Matija Novak (1869–70) Jožef Ogrinec (1869–70), Radivoj Zaplotnik (1869–70), Jurij Zelenik (1869–70), študentje filozofije (modroslovci)
France (Fran) Levstik, pisatelj (1870)

Uradniki

Jakob Jevnikar, uradnik pri policijskem ministstvu (1866–70), Ferd. Kristof, uradnik pri križevniškem redu (1867), Viktor Weist, finančni koncipient na ministrstvu (1868–70), Jožef vitez pl. Waser, sekcijski predstojnik v pravosodnem ministrstvu (1869)

1875

*Letniki**Akademsko društvo Slovenija**Študentje*

Ant. Bartel, pravnik, Alojzij Bernot, modroslovec, Fr. Borštnik (knjige v Borovnico), Ivan Gogala, pravnik, Franc Hočevnar, modroslovec, Josip Hubad, modroslovec, Anton

Klobučar, pravnik, Anton Kos, modroslovec, Franjo Kos, štud. phil., Franjo Križaj, tehnik, Štefan Lapajne, štud. jur. Josip Lašič, pravnik, Davorin Nemanič, modroslovec, Ivan Pekolj, jurist, Adolf Pfeiffer, jurist, Polec, jurist, Enr. Schreiner, prirodoslovec, ? Štajer, jurist, ? Šušnik, modroslovec, Ivan (?) Tavčar, pravnik, Radivoj Zaplotnik, jurist, Ivan Zavadlar, jurist, Jože Zelenik, modroslovec

1880

Letniki

Društvo Slovenija, Slovensko literarno društvo, Baron Kuhnov 17. polk (darilo)

Duhovniki

Josip Dolenc, doktorand v Avguštineju, dr. Jan. Kulavec, vodja bogoslovja v Avguštineju, dr. Ivan Napotnik, vikar v Mariboru, p. Alojzij Polak, provincial minoritov

Profesorji

Franc Detela, profesor v Dunajskem novem mestu, Jožef (Josip) Stritar, gimnazijski

profesor, France Šuklje, gimn. profesor v Dunajskem novem mestu

Prefekti (vzgojitelji) v Terezijanišču

Jan. Jelenc, Anton Koželj, Peter Novak

Alojz Goljevšček, študent prava, Matija Murko, študent

Uradniki

Jakob Javnikar, ravnatelj pri obrambnem ministrstvu, Matija Kogovšek, uradnik obrtne in trgovske zbornice, Iv. Napotnik, sodnik vrhovnega sodišča, Žiga Sežun, bančni uradnik, Jakob Urbanija, poštni uradnik

France Zmerzlikar, kemik in tehnični vodja tovarne katranovih izdelkov v Angernu pri Dunaju

V letih 1886–91 so v *Letopisih Slovenske matice* posebej dodali naročnike v Dunajskem novem mestu. Kot poverjenik je bil naveden ustanovnik Radivoj Poznik, poleg njega pa še kot letnik dr. Franc Detela, gimnazijski profesor dr. Franc Detela.

1890

Letniki

Duhovnika

Franc Jančar, p. Alojzij Polak, provincial minoritov

Bogoslovca

Ivan (Janez Evangelist) Krek, Anton Medjimorac

Profesorji

Anton Filipicky, dr. Marija Murko, Josip Stritar, Fran Šuklje, gimnazijski p., državni in deželni poslanec

Vzgojitelji

dr. Josip Jelenc, Anton Koželj, Franc Lastavec, Josip Šturm, profesor na realki

Franc Goestl, študent medicine

Josip Ciperle, učitelj na meščanski šoli

Radoslav Pukl, odvetniški koncipient

Uradniki

Ivan Jereb, u. v pravosodnem ministrstvu, Albert Levičnik, sekcijski svetnik, Ivan Luznar, železniški revident, Josip Mubej, sodni nam. pristav, dr. Josip Ploj, koncipist na finančnem ministrstvu, Franc Skedl, sodni nam. prista, dr. Karol Štrekelj, prevajalec državnega uradnega lista v slovenščino

Ivan Lukančič, višji inženir v p.

1900

Letniki

Slovensko katoliško akademsko društvo Danica,
 Duhovnika
 p. Chrystogon Globočnik, frančiškan, : msgr. Frančišek Jančar, župnik nemškega
 viteškega reda

Bogoslovci

Jožef Hohnjec, študent teologije v Avguštineju, Alojzij Potrč, Ivan Nep. Reiner
 Profesorji:
 Jakob Bratkovič, profesor v p., dr. Marija Murko, univezitetni docent, dr. Anton
 Primožič, dr. Ivan Žolger, univerzitetni docent in koncipist na ministrstvu

Vzgojitelji

dr. Jožef Jelenc, Anton Koželj, dr. Frančišek Lastavec

Študentje

Rudolf Andrejka, pravnik, Anton Božič, pravnik, Anton Dolar, modroslovec. Gabriel
 Hočevar, medicinec, Matko Kosi, pravnik, Jožef Leskovar, pravnik, Frančišek Pengov,
 študent višjega agrarnega tečaja, Ivan Prijatelj, modroslovec, Gvidon Sernek, pravnik,
 Anton Šivic, študent gozdarstva, Janko Šlebinger, modroslovec, Jožef Tribuč, pravnik
 Slavoj Poznik, dijak (Dunajsko novo mesto)

Uradniki

dr. Janko Babnik, tajnik na ministrstvu, Edvard Berman, višji železniški revident,
 Karol Dolenc, oficial pri vrhovnem računskem sodišču, Vladimir vitez pl. Globočnik,
 državni sekcijski svetnik, Vinko Krušič, magistratni uradnik, Ivan Luzar, železniški višji
 revident, Jožef Pirc, pristav, Ivan Podgornik, poštni uradnik, dr. Ivan Šubelj, koncipist
 na ministrstvu, Frančišek Šuklje, dvorni svetnik v. p., Janko Šuman, uradnik patentnega
 urada, Bogdan Trnovec, sodni nadsvetnik

dr. Jožef Mantuani, uradnik v dvorni knjižnici

dr. Bogomil Krek, dvorni in sodni odvetnik

Janko Hočevar, odvetniški kandidat in posestnik

dr. Karol Hinterlechner, sekcijski geolog na državnem geološkem zavodu

Ivan Lukančič, državni nadinženir v. p.

Jožef Tomše, major

Radoslav Pukl, rezervni nadporočnik, uradni tolmač, posestnik

Družba sv. Cirila in Metoda

Čeprav se je ukvarjala tudi z založniško dejavnostjo kot enim od načinov zbiranja
 denarja za svoje delovanje, je imela Družba sv. Cirila in Metoda (v nadaljevanju tudi
 CMD) drugačen namen delovanja kakor sta ga imeli Družba sv. Mohorja ali Slovenska
 matica. Bila je zasebna šolska narodnoobrambna organizacija, ki se je skušala v skromnih
 slovenskih razmerah postaviti po robu nemškemu in italijanskemu raznarodovalnemu
 delovanju na šolskem področju. Nosilca tega delovanja sta bila leta 1880 ustanovljeni
 Deutscher Schulverein in italijanska Lega Nazionale, naslednica od avstrijskih oblasti
 hitro ukinjene Pro Patrie. Med Slovenci je tako dozorela misel, da bi se raznarodovalnemu
 delovanju Schulvereina uprli z lastno šolsko narodnoobrambno organizacijo. Pri tem so
 se podobno kakor že prej ob nekaterih drugih priložnostih zgledovali po Čehih. Za povod
 ustanovitve šolske organizacije, ki naj bi bila nadstrankarska, so izrabili proslavljanje
 1000-letnice smrti sv. Metoda, ki so jo zlasti slovanski narodi habsburške monarhije

svečano obhajali ob veliki nervozi nemških krogov. Pobudnik za Družbo sv. Cirila in Metoda je bil župnik v Št. Gotardu pri Trojanah, bodoči župnik v ljubljanskem Trnovem in zgodovinar Ivan Vrhovnik, ki je v *Slovenskem narodu* 28. 11. 1884 objavil anonimni članek »Osnujmo si šolsko družbo sv. Cirila in Metoda«. Vrhovnik si je novo družbo zamislil po vzoru Družbe sv. Mohorja, ki je začela rasti šele potem, ko se je presadila na »versko stališče«. Društvo naj bi bilo organizirano kot bratovščina z nizko povprečno članarino, z višjimi kategorijami članstva, ki bi plačevale več, in s poverjeniki v vsaki župniji, pripočeli pa naj bi jo slovenski duhovniki.

Konec decembra 1884 se je sestel ustanovni odbor nove slovenske šolske družbe, ki mu je predsedoval notar Luka Svetec, v njem pa so bili še takratni predstavnik češke banke in zavarovalnice Slavija v Ljubljani Ivan Hribar, uradnik in deželni odbornik Ivan Murnik, zdravnik in politik dr. Josip Vošnjak, duhovnik in gimnazijski profesor ter vodja ljubljanskega Alojzijevišča Tomo Zupan, Vrhovnik pa se je po svoji stari navadi držal ob strani. V odbor so povabili tudi urednika *Slovenca* Jožefa Jeriča, ki je povabilo odklonil. Luka Svetec je sestavil pravila družbe, ki jih je dunajsko notranje ministrstvo potrdilo 9. aprila 1885.

V pravilih je bilo poudarjeno, da ustanavljajo Družbo sv. Cirila in Metoda (CMD) za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko, da je njen namen »vsestransko podpirati in pospeševati slovensko šolstvo na katoliško-narodni podlagi«, tako, da za slovenske otroke »napravljajo in vzdržujejo šole in otroške vrtove ali pomaga napravljati in vzdrževati jih, nastavlja učitelje, dovoljuje podpore in nagrade, izdaja primerne spise in knjige.« Denarna sredstva v te namene pritekajo iz prispevkov članov CMD, daril in volil, nabirk, dohodkov od »napravljenih besed, zabavnih shodov, dramatičnih in drugih dopuščenih iger, beril in razlag.« Pravila Družbe so predvidela več kategorij članstva po višini članarine in stopnji s tem povezanih pravic. Nekatere kategorije so bile bolj »popularne«, druge »mecenske«. Na vrhu lestvice so bili pokrovitelji, ki so enkrat za vselej plačali najmanj 100 goldinarjev (po denarni reformi ob koncu 19. stoletja 200 kron), ter ustanovniki, ki so na podoben način plačali najmanj 10 goldinarjev (20 kron). Drugi dve kategoriji sta članstvo obnavljali vsako leto: letniki, ki so letno plačali najmanj po 1 goldinar (2 kroni), in podporniki z najmanj 10 krajcarji letno. Družba je imela tudi častne člane, ki jih je po nasvetu vodstva CMD volila letna (velika) skupščina. Pravila so določala, naj vsako leto skličejo redno »veliko skupščino« CMD v kraju, ki ga določi vodstvo, izredno pa, če tako sklene vodstvo CMD ali njeno nadzorništvo, oziroma vsaj desetina podružnic, in sicer o določenem vprašanju. Udeleženci velike skupščine s posvetovalno in glasovalno pravico so lahko bili častni člani, pokrovitelji, člani vodstva, nadzorništva in rabsodišča CMD ter zastopniki podružnic, po eden na podružnico oziroma na vsakih njenih 50 članov. Velika skupščina je razpravljala in sklepala o letnem poročilu in finančnem obračunu, o zvišanju ali znižanju prispevkov, o nasvetih vodstva CMD in podružnic, o spremembi pravil in razpustu CMD, volila vodstvo CMD in njegovega predsednika, nadzorstvo in rabsodništvo ter častne člane. Vodstvo CMD je imelo s predsednikom, v pravilih imenovanem prvomestnik, 12 članov, za katere je bilo določeno, da jih mora najmanj polovica stanovati v Ljubljani ali njeni bližnji okolici. Pravila so še določala, da v primeru, če politična oblast razpusti CMD, pripade njena imovina pripade Slovenski Matici.

Prva redna velika skupščina Družbe sv. Cirila in Metoda je bila na njun god 5. julija 1886 v stari ljubljanski Čitalnici, v kateri je vodstvo CMD uradovalo vse do leta 1896. Prvi predsednik je postal Tomo Zupan, ki je Družbi zaželel, naj bo vseslovenska, nepolitična in naj vse Slovence združuje »za jeden blažen smoter – za pouk drage nam slovenske mladine vseh slovenskih pokrajin v milem materinem zvuku«. Družba sv.

Cirila in Metoda je do konca 19. stoletja delovala pretežno slogaško (sicer z opaznim liberalnim poudarkom) v duhu Tomu Zupanu ljube «Concordiae-sloge», organizirala mrežo podružnic in ustanovila tri svoje zasebne osnovne šole v Trstu in Št. Rupertu pri Velikovcu ter enajst otroških vrtcev. Svojo liberalno-politično katoliško ločitev duhov je doživela leta 1907, ko so jo zapustili predvsem duhovniki, ki so bili dotlej poleg učiteljev njeni glavni podporni stebri.⁶

Osnovni vir za predstavitev delovanja Družbe sv. Cirila in Metoda v Gradcu in na Dunaju so njeni *Vestniki*, po letu 1903 *Koledarji (Vestniki)*, ki za razloček od *Koledarjev Družbe sv. Mohorja in Letopisov Slovenske matice* letno niso objavljali imen in priimkov celotnega članstva, pač pa le podružničnih odbornikov, poleg njih pa število članstva po kategorijah in letne denarne prispevke vsake podružnice posebej.

Delovanje podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda v Gradcu in na Dunaju je tako predstavljeno najprej s številčnima tabelama kategorij članstva in denarnih prispevkov po letih, nato pa še s seznamom odbornikov po funkcijah, z leti, ko so opravljali te funkcije, in s poklici, če so v *Vestnikih* navedeni.⁷ Do leta 1900 sta na v obeh mestih delovali le izvenakademska in akademska podružnica v Gradcu, ženska v Gradcu ter izvenakademska in akademska na Dunaju pa so bile ustanovljene po tem letu in so v tem pregledu samo omenjene.

Člani in odborniki Družbe sv. Cirila in Metoda

Gradec (akademska podružnica)

Ustanovljena z odlokom notranjega ministrstva na Dunaju, št. 1112, 26. 1. 1886

Leto	Pokrovitelji	Ustanovniki	Letniki	Podporniki	Skupaj	Prisp.kron
1886	–	–	–	–	–	204,00
1887	–	3	75	32	110	–
1888	–	4	48	–	52	–
1889	–	3	75	5	83	150,00
1890	–	3	75	5	83	80,00
1891	–	4	48	–	52	81,56
1892	–	–	30	10	40	202,00
1893	–	5	80	75	160	–
1894	–	5	54	80	139	200,00
1895	–	5	23	8	36	80,00
1896	–	–	–	–	–	200,00
1897	1	5	23	8	37	200,00
1898	–	–	–	–	–	20,00
1899	–	–	–	–	–	20,00
1900	1	5	25	–	31	46,00

⁶ Prim. A. Vovko, *Mal položi dar, domu na altar. Portret slovenske narodnoobrambne šolske organizacije Družbe sv. Cirila in Metoda*. Ljubljana 1994.

⁷ Prvi uporabljeni seznam: Imenik podružnic, *Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda I*, Ljubljana 1887, 51,52; vmes uporabljeni seznam za leta 1887–1899; zadnji uporabljeni seznam: Imenik podružnic z izkazom poslanih doneskov za 1898, 1899 in 1900, *Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani XII, XIII, XIV in XV*, Ljubljana 1902, 134.

Odbor podružnice

Predsedniki

Peter de Franceschi (Defranceschi), študent (dalje š.) medicine (1887–88), Ivan Glaser, š. prava (1888–89), Josip Rakež, š. medicine (1889–90), Janko Žolfar, š. prava (1890–92), Zvonimir Vojska, š. medicine (1892–93), Fran Krušič, š. medicine (1893–94), Karol Verstovšek, š. filozofije (1894–95), Frančišek Vadnjal, š. filozofije (1895–96), Slavko Krmavner, š. prava (1897–98), Frančišek Ratej, š. prava (1900–)

Namestniki predsednika

Miloš Nežič, š. farmacije (1887–88), Valentin Karun, š. filozofije (1890–91), M. Dereani, š. medicine (1891–92), Ivan Jenko, š. medicine (1892–93), Anton Pickl, š. medicine (1893–94), Ferdo Kunej, š. medicine (1894–95), Zmago Kac, š. medicine (1895–96), Hinko Dolenc, š. medicine (1897–98), Adolf Meh, š. prava (1900–)

Tajniki

Fran Gestrin, š. filozofije (1887–88), J. Fon, š. filozofije (1890–91), France Mohorič, š. prava (1891–92), Lojze Praunseis, š. medicine (1892–93), Josip Faganelj, š. prava (1893–94), Josip Zdolšek, š. prava (1894–95), Vladimir Levec, š. prava (1895–96), Frančišek Korošec, š. prava (1897–98), Klement Vobič, š. prava (1900–)

Blagajniki

Radovan Repič (1887–88), Hugo Kartin, š. prava (1890–91), Franc Krušič, š. medicine (1892–93), Anton Perne, š. prava (1893–94), Josip Povalej, š. prava (1894–95), Matej Senčar, š. prava (1895–96), Fran Čeh, š. medicine (1897–98), Pavel Kanec, š. medicine (1900–)

Odborniki

Mirko Gumplowicz, š. prava (1887–88), Vinko Stepanek, š. medicine (1887–88), Robert Hoch, pl. Deseniški, š. tehike (1887–88), Ivan Jenko, š. medicine (1890–91), Janoš Žitek, š. medicine (1891–93), Fran Mayer, š. prava (1891–93), Miha Podlesnik, š. medicine (1893–94), Anton Gregorec, š. medicine (1894–95), Pravdoslav Pertot (1895–96), Ludvik Brence, š. prava (1897–98), Josip Krcol, š. prava (1900–)

Gradec (izvenakademska podružnica)

Ustanovljena z odlokom notranjega ministrstva na Dunaju, št. 7231, 15. 5. 1886

Leto	Pokrovitelji	Ustanovniki	Letniki	Podporniki	Skupaj	Prisp.kron
1886	–	–	–	–	–	326,00
1887	–	7	23	2	32	–
1888	–	9	25	1	35	–
1889	–	9	25	2	36	74,00
1890	–	9	25	2	36	86,00
1891	–	11	29	2	42	244,30
1892	–	11	29	2	42	185,50
1893	–	17	55	1	73	139,85
1894	–	17	80	–	97	368,30
1895	2	19	87	–	108	373,00
1896	–	–	–	–	–	376,20
1897	3	23	141	–	167	680,00
1898	–	–	–	–	–	411,20
1899	–	–	–	–	–	518,00
1900	3	24	151	20	198	541,00

Odbor podružnice*Predsednika*

Ivan Bradaška, gimnazijski ravnatelj v. p. (1887–94), dr. Frančišek Žižek, zdravnik (1894–1900)

Namestniki predsednika

Matija Ljubiša (1892–93), Anton Možek (1893–94), Janez Lajovic, trgovec (1894–95), dr. Josip Weingerl, zdravnik (1895–96), Avgust Skočir, župnik (1897–98), Fran Hrašovec, sodnik v. p. (1900)

Tajniki

Ivan Tomše, župnik v.p. (1890–93), Ivan Vamberger, kurat prisilne delavnice (1893–97), Matija Ljubiša, kurat (1900)

Blagajniki

Franc Hubad, gimnazijski profesor (1890–91), Fran Hrašovec, sodnik v.p. (1891–97), Ivan Mikl, poštni uradnik (1900)

Odborniki

Anton Možek, veleposestnik (Gradec) (1892–93), Ivan Goršič, učitelj v kaznilnici (1893–94), Matija Ljubiša (1893–95), Štefan Rojnik (1894–95), Gustav Premru (1897–98), Ivan Sadnikar, trgovec (1897–98), Ivan Strle (1900), dr. Ivan Serneč (1900)

Ženska podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda v Gradcu je bila ustanovljena z odlokom namestništva v Gradcu, št. 8-1844/1 dne 12. 5. 1907, akademska in izvenakademska podružnici na Dunaju pa istega dne, 23. 3. 1911, obe z odlokoma tamkajšnjega namestništva, Z.V. 739/3 (akademska) in Z.V. 740/1 (izvenakademska).

Sklep

Objavljeni pregledi in tabele so mogoče na prvi pogled preprosti in ne dajejo slutiti, da je pot do njih vodila prek zamudnega in natančnega prebiranja in izpisovanja 85 letnih seznamov v treh že omenjenih temeljnih tiskanih virih: *Koledarjih družbe sv. Mohorja*, *Letopisih Slovenske matice* ter *Koledarjih šolske družbe sv. Cirila in Metoda*. Če se najprej ustavimo ob bolj »dolgočasnih«¹ številčnih podatkih in jih primerjamo med seboj, nam primerjave pač ne dajo prave podobe, ker gre v precejšnji meri za primerjanje »jabolk in hrušk«, zlasti med knjižnima založbama – Družbo sv. Mohorja in Slovensko matico, ki sta imeli vsaka svoje, nekoliko različno poslanstvo, oziroma ga v temeljito spremenjenih okoliščinah opravljata še do današnjih dni.

Na področju absolutnih števil lahko ugotovimo, da nobena od treh organizacij pri letnem članstvu do leta 1900 ni preseгла številke 200, Slovenska matica pa niti številke 100. Med vsemi je največ članov – 198 – zbrala izvenakademska podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda v Gradcu, in to prav leta 1900. Zanimivo je, da je istega leta svoj vrhunec v članstvu dosegla tudi Družba sv. Mohorja v Gradcu, in to 173 udov. Graška akademska podružnica CMD je imela leta 1893 160 članov, mohorjanov na Dunaju pa je bilo največ leta 1897, in to 138. Po ponovnem zanimivem naključju je bilo istega leta največ tudi članov Slovenske matice na Dunaju, in to 60, medtem ko je bilo njihovih »sodružbenikov«² v Gradcu največ leta 1876, in to 48. Če primerjamo gibanje članov Družbe sv. Mohorja in Slovenske matice, lahko ugotovimo, da je prva v primerjavi z drugo počaseje dobivala zalet, zlasti na Dunaju, kjer v prvih 21 letih ni preseгла letnega števila desetih članov. Mohorjanom v Gradcu se je za primerjavo to posrečilo že šesto leto, po dveh letih pa so za eno leto spet padli pod desetico. Člani Slovenske Matice so

bili v tem pogledu hitrejši, saj so v Gradcu začeli kar s številko 29, medtem ko se je na Dunaju to zgodilo v drugem letu. Glede na njen bolj ljudski značaj je imela skupno Družba sv. Mohorja nekajkrat več članov od Slovenska matica, pri čemer je rahlo številčno prednost je pridobila po letu 1870, znatno pa šele v zadnjih letih 19. stoletja. Članstvo graške akademske podružnice CMD je od začetnih 110 padlo na 40, naraslo na že omenjenih 160 in se spet spustilo na 31 leta 1900, medtem ko se je število cirilmetodarjev v izvenakademiški podružnici stalno višalo od začetnih 32 do končnih že omenjenih 198.

Kljub opazno večjemu številu članov Družbe sv. Mohorja pa lahko še ugotovimo, da je bilo v primerjavi s Slovensko matico njunih »odličnih« članov – dosmrtnih udov oziroma ustanovnikov v Gradcu in Dunaju pri obeh založbah približno enako, tj. praviloma pod deset letno, z nekaj izjemami pri Družbi sv. Mohorja v Gradcu (največ, tj. 14 dosmrtnih udov leta 1900) in pri Slovenski matici na Dunaju (prav tako 14 ustanoviteljev leta 1884). Finančno »najtežjih članov« – pokroviteljev Družbe sv. Cirila in Metoda najdemo pri graški akademiški podružnici enega, pri izvenakademiški pa 3.

Zanimiva je tudi primerjava števila vseh članov Družbe sv. Mohorja in Slovenske matice in njihova poklicna sestava. Kakor smo že ugotovili, taka analiza za podružnici Družbe sv. Cirila in Metoda ni mogoča, ker pač nimamo imen velike večine njihovih članov. Navedene številke so bolj ali manj okvirne, saj dopuščamo možnost, da je bil kateri od članov štet večkrat. Tako nam podatki o članih Družbe sv. Mohorja v Gradcu prinesejo skupno število okoli 240, od tega je bilo 9 kolektivnih članov – samostanskih skupnosti, ustanov, društev ali organizacij: kapucinski samostan (nekaj časa je bil celo poverjenik), redovna hiša lazaristov (dosmrtni ud), Društvo Slovenija, prisilna delavnica v Mesendorfu, Avgustinišče, Akademiško društvo Triglav, samostan usmiljenih bratov, vojna bolnišnica in Izobraževalno društvo Naprej.

V poklicni strukturi članov je bilo opazno največ duhovnikov oziroma redovnikov (62), nato uradnikov najrazličnejših vrst (38), obrtnikov (13), profesorjev (12), bogoslovcev (10), študentov (5), trgovcev (4), odvetnikov, lekarnarjev, učiteljev in kmetov (3), po dva dijaka, delavca in strežnika, po en zdravnik, slikar in prodajalec. Med članicami, ki so bile v manjšini, je bilo 31 služkinj, kuharic oz. hišen, pet gospodičen, štiri gospe, tri profesorske oziroma učiteljske žene (med njimi tudi ena pisateljica), dve vdovi, 21 graških mohorjanov obeh spolov je navedenih brez oznake poklica ali stanu.

Dunajskih mohorjanov je bilo okoli 140, od treh trije kolektivni: Slovensko akademiško društvo Slovenija (nekaj časa tudi poverjenik), Slovensko katoliško akademiško društvo Danica (dosmrtni ud) in Slovensko literarno društvo. Med njimi so bili najmočnejši duhovniki oziroma redovniki (30), posebej še 5 bogoslovcev, uradniki (28), za njimi študentje (20), profesorji (8), državni telesni stražniki (6), častniki (4), odvetniki in trgovci (po 3), dva obrtnika in uslužbenca ter po en kipar, učitelj, vzgojitelj in sluga. Med ženskami, ki jih je bilo tod še manj kakor v Gradcu, pa so bile štiri gospodične, tri gospe in dve ženi, 22 mohorjanov pa je navedenih brez poklica ali stanu.

Med okoli 120 naročniki Slovenske matice v Gradcu je bilo pet kolektivnih članov, od tega so bili trije taki, ki so bili tudi člani Družbe sv. Mohorja v istem mestu: Društvo Slovenija, Akademiško društvo Triglav in Slovensko izobraževalno društvo Naprej, poleg njiju pa še ekonomat višjega sodišča s kar pet kompleti knjig in univerzitetna knjižnica. Med posameznimi člani so bili v ospredju uradniki (29), profesorji (28), duhovniki (25), za njimi pa študentje (11), učitelji (5) in zdravniki (4), pa še dva trgovca, po en inženir, častnik, odvetnik, obrtnik, lekarnar in meščan, medtem ko sta bili ženski naročnici le dve, obe označeni kot žena.

Med okoli 150 dunajskimi člani Slovenske matice so bili štirje kolektivni, od tega trije hkrati tudi člani Mohorjeve družbe – Akademsko društvo Slovenija (tudi nekaj časa poverjenik Slovenske matice), Slovensko katoliško akademsko društvo Danica in Slovensko literarno društvo, poleg tega pa tudi Baron Kuhnov 17. polk, ki je knjige namenil za darilo. Med omenjenimi člani so prevladovali študentje (44) in uradniki (40), precej za njimi so bili duhovniki in profesorji (po 14), vzgojitelji (8), odvetniki in notarji (7) bogoslovci (5). Med člani so bili še dva častnika, po en inženir, učitelj, geolog in pisatelj, medtem ko v dunajsko Slovensko matico v tem času ni bila včlanjena nobena ženska..

Zgolj za dopolnilo navedimo še, da je bilo vseh 47 odbornikov akademske podružnice v Gradcu študentov, medtem ko so bili med odborniki izvenakademske štirje duhovniki, po dva profesorja, zdravnika in trgovca, po en sodnik, uradnik, veletrgovec in učitelj, za šest odbornikov pa ni naveden poklic.

Ker so bile v preučevanem obdobju do leta 1900 vse tri organizacije še v »slogaškem« obdobju oziroma pred »ločitvijo duhov« v Slovenski matici in Družbi sv. Cirila in Metoda, bi bilo pričakovati, pa bi se članstvo ali v primeru CMD odborništvo v njih v znatni meri prekrivalo. Pričakovati bi bilo tudi, da bi bili izobraženi člani Družbe sv. Mohorja hkrati tudi člani Slovenske matice, kakor je bilo takrat pogosto na slovenskem ozemlju. Primerjava imen in priimkov članov Družbe sv. Mohorja, Slovenske matice in odbornikov Družbe sv. Cirila in Metoda pa ob možnih spregledih in dejstvu, da ne poznamo imen in priimkov »običajnih« članov (neodbornikov) Družbe sv. Cirila in Metoda, pa na podlagi dozdajšnjih raziskav kaže, da gre pri »kopičenju« članstva oz odborništva bolj za izjemo kakor pa za pravilo. Zaenkrat tudi ne moremo preveriti možnosti, da bi bili nekateri udje Družbe sv. Mohorja in člani Slovenske matice na svoje knjige naročeni v različnih krajih. Samo nekaj navedenih osebnosti zasledimo pri vseh treh oziroma pri dveh organizacijah. Precej redka je osebna povezava med družbo sv. Mohorja in CMD: gimnazijski ravnatelj Fran Bradaško je bil član tako Družbe sv. Mohorja kot Slovenske matice in celo predsednik izvenakademske podružnice CMD v Gradcu, zdravnik dr. Franc Žižek pa je bil prav tako predsednik omenjene podružnice, hkrati pa član Slovenske matice v istem mestu. Razen njiju omenimo še bolnišničnega kurata v graški bolnišnici Avgusta Skočirja, namestnika predsednika iste podružnice CMD, dosmrtnega uda Družbe sv. Mohorja in člana Slovenske matice v omenjenem mestu, pa tudi profesorja Franca Hubada, mohorjana v Gradcu in tajnika tamkajšnje podružnice CMD. Večkrat kot tako povezavo opazimo bolj »logično« dvojno članstvo v Družbi sv. Mohorja in Slovenski matici. Tako je bil profesor na višji realki v Gradcu dr. Jožef Muršec poverjenik tako Družbe sv. Mohorja kot tudi Slovenske matice, hkrati pa še dosmrtni ud Družbe sv. Mohorja in ustanovnik Slovenske matice. Dvojni člani Družbe sv. Mohorja in Slovenske matice so bili še državni uradnik Matej oziroma Matevž Cigale, član MD in ustanovni član Slovenske matice na Dunaju in bibliotekar dr. France Simonič, dosmrtni ud Družbe sv. Mohorja v Gradcu in nato na Dunaju ter v istem zaporedju mest tudi član Slovenske matice. Graški člani obeh omenjenih narodnih založb so bile še naslednje znane osebnosti iz slovenske zgodovine: vseučilišni profesor dr. Karol Štrekelj, zdravnik in skladatelj dr. Benjamin Ipavec, profesor bogoslovja Josip Stanonik in bodoči prvi slovenski kardinal dr. Jakob Missia. univerzitetni profesor dr. Gregor Krek.

Na Dunaju so bili dvojni člani Družbe sv. Mohorja in Slovenske matice odvetnik dr. Ferdinand Pogačnik, državni uradnik Ivan Navatil, ravnatelj Avguštinca dr. Janez Kulavic (dosmrtni ud Družbe sv. Mohorja) in bodoči goriški nadškof dr. Frančišek

Borgia Sedej (tudi dosmrtni ud Družbe sv. Mohorja, nekaj časa pa še poverjenik dunajske Slovenske matice) in Jožef (bolj znan kot Josip) Stritar, označen kot gimnazijski profesor, sicer pa znani slovenski pisatelj. Dvojna dunajska člana sta bila tudi vsestranski Jakob (Radoslav) Pukl, označen po vrsti kot odvetniški koncipient, posestnik, poročnik in sodni tolmač, poverjenik in dosmrtni ud Družbe sv. Mohorja major Jožef Tomše.

Poleg navedenih slovenskih osebnosti, ki so »dičile« omenjene slovenske narodne organizacije v Gradcu in na Dunaju, že površen pregled seznamov članov in odbornikov navrže še vrsto drugih slavnih imen, članov Družbe sv. Mohorja ali Slovenske matice. Nekateri med njimi so bili v tistem času že zreli možje (žene so bile glede na tedanje razmerje med spoloma pač neznatna manjšina), drugi pa so se šele kalili v univerzitetnih kloph. Naj jih le navedemo.

Med člani Družbe sv. Mohorja v Gradcu so bili poleg omenjenih še dosmrtni ud znani major Andrej Komel pl. Sočerban, hkrati tudi ustanovnik v graški Slovenski matici in bodoči brežiški odvetnik in politik dr. Radoslav Razlag.

Med člani Družbe sv. Mohorja na Dunaju so bili med drugimi pisatelj Josip Jurčič, v letih 1865–67 »modroslovec«, študent filozofske fakultete, ki je moral zaradi revščine, kot je znano, študij opustiti,⁸ profesorjeva žena, pesnica in pisateljica, dosmrtna članica Pavlina Pajk (1854–1901),⁹ takratna duhovnika v Avguštinaju – bodoči mariborski škof Mihael Napotnik kot dosmrtni ud Družbe sv. Mohorja in bodoči ljubljanski škof Anton Bonaventura Jegliča, Fran Levce in »modroslovec« Maks Pleteršnik in Fran Celestin, visokošolec Josip Skrbinšek, častnika major Jernej Andrejka in stotnik Josip Milavec.¹⁰

Med graškimi člani Slovenske matice omenimo še ustanovnika šolskega nadzornika Antona Klodiča, med njenimi dunajskimi člani pa so bili Ivan Prijatelj, Fran Levstik, Janko Šlebinger, Janez Evangelist Krek (napisan sicer kot Ivan), ki pa je v letih 1888–92 nadaljeval bogoslovne študije v Avguštinaju,¹¹ dr. Franc pl. Miklošič, ki je bil razen, da je bil ustanovnik takrat tudi že častni član Slovenske matice, mecen in »zasebnik« dr. Pavel Turner, ustanovni član Slovenske matice, najprej v letih 1870–71 kot »modroslovec«, ki ko mu je prijatelj Josip Sernec, tudi sam ustanovni član omenjene organizacije, v odsotnosti pobiral podpise kot dunajskemu študentu, kasneje v letih 1888, 1893–1900 pa kot »zasebnika«.¹² Med dunajskimi ustanovniki so bili še takratni uradnik in kasnejši slovenski politik dr. Miroslav Ploj, diplomat Josip vitez Žvegel (Schwegel), politik in bodoči kranjski deželni predsednik Andrej Winkler, Poleg njih naletimo še na profesorja in bodočega velikega slovenskega politika Frana Šukljeta, na univerzitetnega profesorja dr. Matijo Murko, na Franca Detelo, na takratne študente Henrika Schreinerja, Frana Kosa, Josipa Hubada. Člana Slovenske matice na Dunaju sta bila najprej njen ustanovnik dr. Sigmund Conrad (Konrad) baron Eybesfeld, dolnjeavstrijski namestnik in prosvetni minister, ki se je potem preselil med graške člane Slovenske matice, podobno pot iz Dunaja v Gradec pa je ubral tudi železniški inženir, gospodarstvenik in znani politik ter ustanovnik omenjene založbe ing. Mihael Vošnjak. Ta seznam odličnih članov obeh narodnih založb in narodnoobrambne CMD z zgoraj navedenimi še nikakor ni izčrpan. Ob tem bi seveda delali krivico tudi preostalim nad 600 članom, ki so s svojo

⁸ Grf. (I. Grafenauer), Jurčič, Josip, v: *Slovenski biografski leksikon. I. knjiga*. Ljubljana 1925–1932, 414.

⁹ Kr (F. Koblar), Pajkova, Pavlina, v: *SBL. II. knjiga*. Ljubljana 1933–1952, 257.

¹⁰ Josip Milavec (1852–1922), glej Koledar družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubeni za navadno leto 1923, Lj. 1922 str. 50–54.

¹¹ (Ivan) Dolenc, Krek Janez Ev, v: *SBL. I. knjiga*. Ljubljana 1925–1932, 560.

¹² M. Matjašič Friš, »Spomini iz mojega življenja« dr. Pavla Turnerja, *Studia Historica Slovenica* 1., št. 1, 193.

zavzetostjo in predanostjo svojemu materinemu jeziku, kulturi in svojim koreninam nedvomno prispevali, da je bil v obeh kozmopolitskih mestih habsburške dinastije bolj ali manj visoko gorel tudi slovenski plamen in da v običajno zelo ostrih vetrovih časa tudi do danes ni povsem ugasnil.

Summary

Membership of St. Mohor's Association and of Slovenska Matica, and Committee Members of St. Cyril and Methodius Society Auxiliaries in Graz and Vienna before 1900

In the period of fierce national struggle toward the end of the rule of the Habsburg dynasty certain Slovene societies and organizations performed important cultural functions and fostered Slovene national awareness. The article focuses on the oldest Slovene (popular) scientific and educational publishing houses, *Družba sv. Mohorja* (St. Mohor's Association) and *Slovenska Matica*, and on the oldest Slovene privately owned educational organization that fought for national independence, *Družba sv. Cirila in Metoda* (St. Cyril and Methodius Society). The author writes about the membership of these three organizations in two large cities, Vienna and Graz, in the period between the 1860's and 1900. Although geographically separated from the territory of Slovenia, Vienna and Graz greatly influenced its development, both culturally as well as spiritually. Throughout the past, there was a tradition of a strong Slovene community in each town, members of which were mostly from the highest intellectual circles. Since due to limited space it is not possible to analyze the history of these communities in detail the author is unable to include all prominent Slovenes of that time. He lists and examines the membership of St. Mohor's Association (founded in 1860), of Slovenska Matica (founded four years later), and the committee members of St. Cyril and Methodius Society (founded in 1885). He also analyzes their professional structure and discusses the most prominent members of each society, and especially the ones who were members of more than one. The study is based on yearly membership rosters of all three organizations that had been published in *Koledar Družbe sv. Mohorja*, in *Letopis Slovenske Matice* and in *Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda*.